

DROMOKRATICKÁ KOMUNIKACE A VENKOV

DROMOCRATIC COMMUNICATION AND COUNTRYSIDE

Stanislav Hubík

Anotace:

Každá společnost je dromokratická. Znamená to, že rychlost je velmi důležitým vztahem ve společnosti. (Řecké slovo DROMOS znamená závod, běh.) Rychlost však není jev - podle Paulo Virilia, zakladatele dromologie, je to vztah mezi jevy. Předindustriální společnosti byly společnosti brzdění; industriální společnosti, tj. společnosti modernizace, jsou společnostmi akcelerace. Rychlost je pevně spjata s mocí a s bohatstvím. To je zřejmé hlavně ve vysoce rozvinutých moderních společnostech. V posledních dvou desetiletích lze pozorovat zcela nový jev - téměř absolutně rychlou komunikaci na sítích. Tento nový jev navozuje závažné otázky týkající se vztahu mezi rychlostí komunikace na jedné straně a sektory společnosti na druhé straně. Jedna z těchto otázek je formulovaná jako otázka po reálném prostoru. Díky vysoce rychlé komunikaci na síti reálný prostor mizí a tak lze hovořit deteritorializací. Avšak venkov, stejně jako rurální oblasti, je dosud velmi konzervativní a rychlost, vztahový základ moci a bohatství, tu zatím doma není. Na druhé straně - vstup rychlosti znamená deteritorializaci a mizení reálného prostoru. Tento paradox, otevřený Viriliem, je jedním z nejdůležitějších problémů spojených s globalizací společnosti, neboť globalizace je rychlost, nic jiného.

Summary:

Every society is dromocratic. It means that speed is very important relation in society. (Greek word DROMOS denotes race, run.) But speed is not a phenomenon - according to Paulo Virilio, founder of dromology, it is relation between phenomena. Preindustrial societies were braking societies; industrial societies, i.e. societies of modernizing, are accelerating societies. Speed is closely bound with power and wealth. It is evident mainly in highly developed modern societies. During last two decades one observe quite new phenomenon - almost absolutely speedy communication on nets. This new phenomenon implicates serious questions concerning relations between speed of communication on the one hand and sectors of societies on the other hand. One of these questions is formulated as the question for real space. Due to high speedy communication on the net the real space disappears and so one can speak about deteritorialization. But countryside as well as rural areas are still very conservative and speed, relational fundament of power and wealth, is not so familiar here. On the other hand - enter of speed means deteritorialization and disappearing of real space. This paradox, opened by Virilio, is one of most important problems connected with globalizing of society, because globalizing is speed, nothing else.

Klíčová slova:

dromokracie - dromologie - komunikace - venkov - rurální

Key words:

dromocracy - dromology - communication - countryside - rural

Úvod

Koncepce síťové společnosti (Castells) a dromologie (Virilio) se staly v posledních letech účinnými interpretačními klíči procesu pokračující modernizace – globalizace. Získaly univerzální platnost.

Cíl a metodika

Následující poznámky se snaží ukázat potřebnost aplikace zejména dromologických tezí i v oblasti agrárního sektoru a venkova. Teoretickým základem, o který se následující poznámky opírají, jsou práce P. Virilia.

Výsledky

Tezi, podle níž rozšíření a uvolnění zahraničního obchodu vede k rozvoji produkce a k akumulaci kapitálu, najdeme již v Millově práci *Principles of Political Economy* z roku 1848 (kn. III, kap. 17, par. 5) Tuto tezi nutno ovšem podpořit tezí další, která v dané souvislosti a době akcentuje význam technického rozvoje a jeho nejdůležitějšího produktu – *stroje*. O jeho významu pro osu modernizace – *průmyslovou revoluci* – nepochybuje zřejmě žádný teoretik. W. Treue, jeden z nejvýznamnějších historiků průmyslové revoluce (kterou chápal jako *abendländische Revolution*), dokonce považoval „dějiny stroje“ (a strojírenského průmyslu) za hlavní předmět studia průmyslové revoluce¹ Jak tyto „dějiny stroje“ ovlivnily venkov a zemědělství, analyzovala u nás velmi podrobně sedmisetstránková monografie J. Purše *Průmyslová revoluce*².

Obsáhlé komparace, které tato práce přinesla, dokonce podnítily jejího autora k interpretacím založeným na ideji *asynchronního rozvoje a fázového posunu* v rozvoji evropských států, který směřoval s určitým opožděním – zhruba řečeno – ze severu na jih a ze západu na východ. Purš konstatoval, že „odchylný historický vývoj jednotlivých zemí a celých kontinentů se projevil na průběhu průmyslové revoluce jejím asynchronním postupem a fázovým posunem“³ Purš vypracoval i metodiku, pomocí níž se pokusil zmíněný asynchronismus a fázový posun měřit na řadě proměnných (nejen technických, vědeckých, ale i sociálních a kulturních). Nejlépe se mu to podařilo asi na měření nerovnoměrnosti vývoje parního pohonu v jednotlivých zemích, ale pokusil se svou metodiku aplikovat také na rozvoj železniční dopravy apod. Co však je zajímavější, než tento jeho pokus, je návrh na straně 483 citované práce, kde stojí, že navrženou metodiku měření možno „analogicky aplikovat ... také na jiné historické jevy a procesy, mající asynchronický průběh v různých státech, zemích, historickoekonomických regionech apod.“⁴

Na předním místě pak uvádí takové proměnné, jako jsou energetické zdroje, doprava a počítače.

Diskuse

Ať jsem hledal v uvedených pracích Treueho, Purše a dalších autorů sebevíc, nenašel jsem v nich jedno důležité slovo (či pojem), které se nabízelo všude tam, kde oba autoři sledovali asynchronní vývoj různých geografických oblastí a jeho příčiny: tím slovem je *rychlost*. Dnes, třicet, čtyřicet let po vydání těchto a dalších monografií, v době, kdy téma průmyslového rozvoje či průmyslové revoluce poněkud vyvanulo a namísto něho se skloňuje ve všech pádech globalizace a informační rozvoj, je zřejmé, že zkoumání různých faktorů asynchronního, fázově posunutého průmyslového rozvoje evropských zemí a regionů musí nutně vyústit do tématu rychlosti: rychlosti aplikací vědeckých poznatků, rychlosti zavádění inovací, rychlosti transportu a translace.

To se týká i rurálních oblastí, to se týká i venkova. Jakkoliv jsou agrární sektor a rurální společnost *tradičně* spjaty nikoliv s rychlostí, ale naopak s relativně ustáleným tokem dějů podmíněných přírodním cyklem, stává se i pro ně dnes, s procesem *další modernizace* zvané *globalizace* otázka rychlosti velmi aktuální. Souvisí to se strukturálními změnami agrárního sektoru a rurálních oblastí, souvisí to s tím, jak nabývají na důležitosti netradiční, tj. ne-produkční funkce zemědělství. Vzniká (vznikla?) situace, kdy se rychlost stává i pro venkov podstatnou záležitostí.

Problematicke rychlosti se komplexním způsobem a explicitně věnuje – pokud je mi známo – zatím jen jeden teoretik, francouzský badatel P. Virilio. Považuje rychlost za páteř rozvoje, kterému říkáme průmyslový rozvoj, ale považuje rychlost za osu pokračující modernizace, která startovala s rozvojem nových informačních technologií.

Vychozí jsou u Virilia pojmy *rychlost* a *dromologie*. Druhý pojem označuje teoretickou reflexi a zkoumání rychlosti a jejích důsledků v životě společnosti⁵.

Tradice a rychlost dnešní doby jsou podle Virilia v ostré opozici. Dosavadní tradice evropské společnosti byla, jako každá jiná tradice, dromokratická. To znamená, že bohatství a moc v ní byly vázány na schopnost využití rychlosti a zvyšování rychlosti v různých oblastech společenského života. Avšak až do industriální revoluce, jejíž bytostnou součástí je revoluce v transportu, je evropská dromokracie *brzdící* dromokracií. Vytvořila důmyslné sociální regulativy (náboženské, morální, stavovské aj.), které rychlost omezovaly a případné rychlé sociální změny a pohyby brzdily. Předindustriální tradice evropské společnosti byla tradicí brzdící dromokracie.

Obrat nastává s průmyslovou revolucí, která dává impuls rozvoji *akceleratvní* dromokracie, jež je – na rozdíl od předindustriální tradice – založena nikoliv na regulativech brzdění, nýbrž na regulativech akcelerační. Industriální kapitalismus spojil bohatství a moc se stále se zvyšující rychlostí. Platí, že „bohatství je aspektem rychlosti. Obvykle se říká, že moc je svázána s bohatstvím. Podle mého mínění je svázána prvně a především s rychlostí: bohatství přichází až poté,“ konstatuje Virilio⁶. „*Rychlost není fenomén, je to vztah mezi jevy*.“⁷ Modernizace je v jistém smyslu neustálým zrychlováním, dosahováním vyšší rychlosti. Ale teprve v posledních desetiletích se setkáváme s ontologicky mimořádným, neboť kosmologickým, zvýšením prakticky použitelné rychlosti na maximum. Jedná se o praktické využití mezní rychlosti, to jest rychlosti světla, v globálně fungujících komunikačních sítích.

Dochází ke konfúzi mezi tradičním a moderním vnímáním reálného prostoru na jedné straně a absolutně rychle se tvořícího virtuálního prostoru na druhé straně; v důsledku okamžité teleakce pozbývají významu *běžné* (ve smyslu *Lebenswelt*) vnímaná a chápána reálná místa a zůstává pouze okamžitě vnímaná teletopie. „Otázka reálného okamžiku přímé teleakce ... vyvolává filosofické a politické problémy tradičně spojované s pojmy *atopie* a *utopie*, a podporuje to, o čem se již mluví jako o *teletopii*“⁸. Teletopii obývají všichni, kdo mají možnost participovat na síťové globální komunikaci. Tedy i ti, kdož jsou tradičně spjati s agrárním sektorem, s rurální společností, s venkovem.

Současné vnímání a myšlení lidí „na sítích“ (a tím spíše vnímání a myšlení lidí blízké budoucnosti) ztrácí v kontextu dromosférické telekracie schopnost vyváženě korelovat otázku *kde ?* s otázkou *kdy ?* – tak jak to umělo a umí tradiční a moderní vnímání a myšlení prostoru a času. Namísto toho se pro vnímání a myšlení lidí v telekratické dromosféře stává relevantní pouze otázka *kdy ?* V *teletopii* nemá označení *místa* smysl, neboť teletopie je *nikde* – prostorové souřadnice se tu stávají muzejními exponáty. Teletopie má však absolutně přesné určení časové – existuje právě *nyní*, v tomto okamžiku. Teletopie je absolutně přesně určena také co do rychlosti přenosu informace – v teletopii se informace pohybuje *absolutně rychle*. Teletopie je nejvyšší vrstvou dromosféry.

Virilio říká: „... rychlost světla nejen mění svět. Stává se světem. Globalizace je rychlost světla. A nic jiného! Globalizace se nemůže formovat bez rychlosti světla. **Dějiny již nejsou časovým prodloužením teritoria, nýbrž přesídlily do říše interaktivity.**“⁹ Podle Virilia jsme svědky jakéhosi „od-prostorování“, jsme svědky situace, v níž se tradičně a moderně vnímaný a chápaný prostor, onen reálný terén všeho dění, tedy i historického dění, stává „zbytečným“, neboť komunikace (téměř) mezní rychlostí zbavuje smyslu otázku fyzického přemístění v prostoru: zůstává jen přemístění v čase. Čas jakoby se odpoutal od svého druhého já – od prostoru.

Prostor míst (teritoria) a místní čas (teritoria) ztrácí v rychlých interaktivních znakových hrách smysl. Interaktivní svět rychlé teleakce nemusí ani „od-prostorově“, ani „od-idealizovat“ – obojí se totiž děje anebo je to dokonce v některých případech hotové. Pokud jde o „od-idealizování“, probíhá formou ztráty významu idejí v ohromné spleti rychle mizejících (střídajících) se informací, která má *implozivní* charakter.

Virtuální prostor telekratické interaktivity umožňuje vytvářet „psychogeografická impéria“ nezávisle na teritoriu, například teritoriu rurálním. „Teď již nejde dále o otázku *globální* versus *lokální* nebo *transnacionální* versus *nacionální*. Je to zaprvé a především otázka časového přepnutí, ve kterém mizí nejen vnější a vnitřní, prostor politického teritoria, ale též předtím a potom jeho trvání, jeho dějiny; všechno, co zbývá, je *reálný okamžik*, nad nímž nakonec nemá nikdo kontrolu.“¹⁰ Ve Viriliově koncepci mizí reálný fyzický prostor, a to ze dvou důvodů.

Prvním důvodem je *rychlost komunikace*. Rychlost komunikace zajišťuje, že otázky *Odkud?* a *Kam?* se stávají zbytečnými, neboť na ně existuje jednoduchá odpověď – *Nyní* (z této adresy na tamtu adresu ve virtuálním prostoru).

Druhým důvodem je *hustota interaktivity*. G.H. Mead zhruba před sto lety formuloval paradigmaticky významnou ideu, podle níž jazyk a rozumnost jsou tak široké, jako skupina, k níž náleží¹¹. V souvislosti s výše uvedenými poznámkami o estetice mohu k jazyku a rozumnosti přidat ještě percepci. Ve virtuálním prostoru však Meadova idea neplatí – k virtuálnímu prostoru bleskurychlé komunikace nelze přiřadit žádnou jazykově a teritoriálně určitou pospolitost. Jedině jazykově neurčitou „globální pospolitost“. V této situaci začíná postrádat smysl rozlišování městského a venkovského, industriálního a rurálního. V globální interaktivní dromokracii bleskurychlá komunikace na síti, osudově důležitá pro finančníky na burzovních trzích, imploduje i do oblastí, ve kterých původně (tradičně) nemá ani smysl, ani funkci. I na venkov – stačí promyslet taková témata, jako je agroturistika nebo logistika čehokoliv.

Závěry

Viriliová dromologie přinesla nová témata, nové pojmy, nová slova. Týkají se konsekvencí pokračující modernizace, jejímž podstatným produktem je dromokratická interaktivita globálních sítí. V ní ztrácí smysl takové výrazy, jako „rurální“ nebo „venkovský“. Ztrácí smysl proto, že v interaktivitou produkované virtualitě pozbývá smyslu jejich základ – tradičně a moderně vnímaný prostor fyzických míst a tradičně a moderně vnímaný čas na tento prostor vázaných konkrétních událostí. *Venkov*, stejně jako *rurální společenství* nebo *agrární sektor* jsou v *dromologických* souvislostech koordináty tradičních a moderních „psychogeografických impérií“. V telekratickém světě virtuálních dějů ztrácí smysl. Naopak smyslu nabývají a na důležitosti nabývají ony děje, které se odehrávají v čase interaktivní teleakce, tedy v okamžiku, jak ho zprostředkovává globální síť. J. Baudrillard, Viriliův kolega známý zejména svou (příbuznou) teorií simulací, parafrázoval klasickou filosofickou formulaci *esse est percipi* do podoby odpovídající virtualitě pokračující modernizace: *být znamená být připojen* (na síť). Být připojen se všemi výše naznačenými

dromologickými důsledky, jež možno jednoznačně chápat jako vnucené sice, ale přece jen výhody. Virilio by jen dodal - „být připojen maximálně *rychle*“.

Globalizace, stejně jako industrializace, probíhá asynchronně a s oněmi fázovými posuny, o kterých byla řeč. Venkov se k *network society* (Castels) připojuje nepochybně velmi pomalu a telekratická interaktivita je něco, co je s venkovem tradičně v rozporu. Nicméně venkov, agrární sektor, rurální společnost jsou tím, co se bytostně proměňuje. Výraz *multifunkční zemědělství* (a jsou další, podobné výrazy) neoznačuje po mém soudu nic jiného, než fakt, více či méně patrný, že akcelerující dromokracie globální síťové interaktivity je a bude i jeho osudem.

Poznámky

¹ Treue, W. (Hrsgb.): Quellen zur Geschichte der industriellen Revolution. Göttingen 1966, S. 18.

² Purš, J.: Průmyslová revoluce. Praha 1973, zejména část IV.

³ Purš, J.: Průmyslová revoluce. Praha 1973, s. 471.

⁴ Purš, J.: Průmyslová revoluce. Praha 1973, s. 483.

⁵ Dromologie je logikou závodění. – Viz:

Virilio, P.: Pure War. New York 1997, p. 47. (DROMOS - řecky závod, běh.5

⁶ Virilio, P.: The Art of the Motor. Minneapolis 1995, p. 144.

⁷ Virilio, P.: The Art of the Motor. Minneapolis 1995, pp. 137-8.

⁸ The Kosovo War Took Place In Orbital Space. Paulo Virilio in Conversation with John Armitage. In: Ctheory.net, Article A089, 10/18/2000 - <http://www.ctheory.net/text>.

⁹ Virilio, P.: Pure War. New York 1997, p. 52.

¹⁰ Virilio, P.: Open Sky. London-New York 1997, p. 18.

¹¹ Mead, G.H.: Mind, Self, and Society. From the Standpoint of Social Behaviorist. Chicago and London 1967, p. 32, 74, 98.

Literatura

Mead, G.H.: Mind, Self and Society.

Purš, J.: Průmyslová revoluce. Praha 1973, s. 471.

Treue, W. (Hrsgb.): Quellen zur Geschichte der industriellen Revolution. Göttingen 1966,

Virilio, P.: Pure War. New York 1997.

Virilio, P.: The Aesthetics of Disappearance. New York 1991.

Virilio, P.: The Art of the Motor. Minneapolis 1995.

The Kosovo War Took Place In Orbital Space. Paulo Virilio in Conversation with John Armitage. In: Ctheory.net, Article A089, 10/18/2000 - <http://www.ctheory.net/text>.

Virilio, P.: Open Sky. London-New York 1997.